

Mi van a halál után?

Mi van a halál után? Mit kezdünk a halállal, ami előbb vagy utóbb, kétségen kívül, elnyeli mindannyiunk életét? Ha valami biztos: az a halál. Holtbiztos... Beszélhetünk erről ma? Van bátorságunk szembenézni az elkerülhetetlennel? Készek vagyunk őszintén szembenézni a nagy kihívással, amit az elmúlás valósága jelent mindannyiunknak?

Jézus, aki a halálból támadt fel, azt mondja: „*Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.*” Ha Jézus szava igaz, akkor nem a halál a legnagyobb hatalom. Igen, mindannyiunkat elemészt, igen, kíméletlenül elválasztja tőlünk szeretteinket, de mégsem az övé az utolsó szó. A halál a legfőbb erőként mutatkozik meg az ember életében. Úgy tűnik, ő beszél, ő cselekszik utoljára, mert utána már nincsen beszéd, nincsen érzékelés, nincsenek tettek. Ő az utolsó, ő a végső. És ezért ő a legnagyobb, a leghatalmasabb. De ha Jézus szava igaz, „nekem adatott minden hatalom”, akkor a „minden”-ben a halál felett való hatalom is benne van. Márpedig Jézus szava igaz, ha ő valóban feltámadt. Mert Jézus legyőzött a kereszten a halál által. Néma volt, hideg, érzéketlen, halott, eltemették. De ha feltámadt, akkor nem rajta győzött a halál, hanem ő aratott győzelmet a halál felett. Akkor – váratlanul, meglepetésszerűen - mégis Jézusé lett az utolsó szó, Jézusé, aki a halál után újra beszél, újra cselekszik, újra él. A kérdés, amiről szó van, nem elméleti. Mi van a halál után? A szeretteim halála után? A halálom után?

A kérdés ugyanakkor nagyon nehéz. Hogyan lehet ezekről meggyőződni? Nem pusztán „elhinni” akarunk valamit, mert az ilyen fajta hit kevés, erőtlen. Hogyan lehet belső bizonyosságra jutni? Hogyan lehet bennem valósággá, hogy Jézus szava az utolsó szó – felettem is? Mert a halál hatalma valóság bennem – nem kérdés, belénk van írva. Az életünket féltjük, óvjuk, a halált, ha egészségesek vagyunk, nem vágyjuk. De tudjuk, hogy övé a hatalom. Érezzük, mert törekenyek vagyunk, mert elmúlnak mellőlünk mások, mert elmúlunk. Lehet ilyen, sőt, ezt legyőző bizonyossággá, hogy Jézusé minden hatalom? Hogy ő fog szólni utoljára sírom felett, és én újra beszélni, érezni, cselekedni fogok? Mi van a halál után?

A ma olvasott történet azt mutatja be, hogy hozzánk hasonló hús-vér emberek hogyan jutnak el erre a bizonyosságra. Szeretném hangsúlyozni, hogy ez a beszámoló az egyike azon nagyon keveseknek, amelyekben szemtanúk szólalnak meg. Ha Jézus feltámadt a halálból, és legyőzte a halált, ez a világtörténelem legjelentősebb eseménye. Ha voltak ennek tanúi, ha megmaradt számunkra a hozzájuk kötődő beszámoló, ez a világirodalom legfontosabb dokumentuma. Ez, és nem más adatott számunkra a halál legyőzésével kapcsolatosan. Sok ősi iratot tartanak ma nagy becsben. Ősi bölcsességek, ősi tapasztalatok a szexualitásról, ősi történetírások, politikai vagy tudományos művek. Mindezek az emberiség közös kincsei. Amennyiben valami új kézirat kerül elő, az azonnal újsághírré lesz. Itt van előttünk egy hasonló beszámoló, ami – tárgyánál fogva – mindennél fontosabb. Hogyan viszonyulsz hozzá? Meggondolod-e, hogy rólad is szól, hiszen a halál kérdésében, fájdalom, érintett vagy? Mielőtt belesüppednél a „Húsvét - ünnep van - most templomba megyünk - és tudjuk, mi vár ránk - és nem várunk semmi különlegest” szokásos menetébe, légy kész feltenni a kérdést: mi van a halál után? Kié az utolsó szó? Kié a végső hatalom? Milyen meggyőződés él bennem?

Mielőtt a bibliai történetre térnék, vizsgáljuk meg egyéb lehetőségeinket. Mit tudhatunk arról, mi van a halál után? Hogyan keresi az emberiség erre a kérdésre a választ? Milyen válaszok születtek?

I. Keresések

Ha 100 évvel ezelőtt ugyanennyi embernek feltették volna a kérdést, hogy mi van a halál után, a jelenlévők nagy része azt válaszolta volna, hogy vagy mennyország, vagy pokol (kárhozat). Az emberek jelentős részében élénk képek éltek e két végállomásról: a mennyországban folyamatosan énekelni fogunk (márpedig ez nem túl vonzó számunkra. David Lloyd George egykori brit miniszterelnök: *"Amikor gyerek voltam, a mennyország gondolata jobban rémisztett, mint a pokolé.*

Úgy képzeltem el a mennyet, mint ahol örökös vasárnapok lesznek örökös istentiszteletekkel, amelyekről lehetetlen megszökni, hiszen a Mindenható, az angyali seregek közreműködésével, állandóan azokat vadássza, akinek nincsenek ott." (Alison Morgan, What Happens when we Die? Published by Kingsway 1995. 210. o.), a pokolban pedig - azoknak, akik odakerülnek - igen melegük lesz, borzalmas szenvedéseknek és kínoknak lesznek kitéve (Ezt pedig nem igazán hisszük). Arra a kérdésre, hogy ki hova kerül, a legtöbben azt válaszolták volna, hogy a jók a mennyországba, a bűnösök a pokolba.

Ha valaki ma felteszi ezt a kérdést, ha egyáltalán választ kap, az annyi: ki tudja, onnan még senki sem jött vissza. Fontos áttekintenünk azokat a tényezőket, amelyek következtében ez a bizonytalanság kialakult.

A halál tagadása. Elizabeth Kübler-Ross a halálról és haldoklásról írott könyvében sorra veszi, hogyan reagál az ember, amikor ráébred a halál elkerülhetetlenségére. Az általa leírt 5 reakció közül az első a tagadás. Nem vesz róla tudomást, elutasítja, tagadja. (Biztos összekeverték a leleteket, stb...) A XXI. sz.-i társadalomban ugyanez megfigyelhető. A halállal nem igazán törődünk. Hiába tudjuk, hogy 100-ból 100-an meghalunk, azaz kb. 100%-os az esélyünk a halálra, ezzel nem sokat foglalkozunk. A legtöbben minden nap úgy élünk, mintha halhatatlanok lennénk. Gyakran a halálos beteggel beszélgetve sem említjük meg a halál lehetőségét. Az emberek jelentős része tőlünk távol, kórházakban hal meg. A hamvasztással együtt járó búcsúzás 15 perc... Ha barátunk gyászol, inkább elkerüljük. Mit mondanánk neki? Nincs válaszunk a kérdésre: Mi van a halál után? - ezért nem beszélünk a halálról, megpróbáljuk kiiktatni életünkéből. Amíg korábban a keresztyének vigasztalást találtak a halál utáni élet, a menny bizonyosságában, ma sokkal nehezebb a halál gondolatával megbirkózni. Ezért is válik tabu témává...

A halál megszépítése. A halál megszépítése egy másik elkerülő stratégia, amellyel az ember a halál visszavonhatatlan, pusztító valóságát próbálja elviselhetővé tenni. Ha kikerülhetetlen, hát szelídítsük meg, barátokozzunk össze a nagy ellenféllel! Ezt az általános hozzáállást, amely koronként, helyenként számtalan formát ölt (pl. olyan szektás tömeges öngyilkosságok, amelyek valamiféle üdvösséget ígérnek ilyen módon) két területen szeretném nyomon követni.

Reinkarnáció. A reinkarnáció gondolata egyre népszerűbb a nyugati világban (1979-ben a brit lakosság 28%-a, Alison Morgan, 109.). Ahogyan 100 évvel ezelőtt kérdésünkre - Mi van a halál után? - hívők, nem hívők mennyről és poklóról szoltak volna, ma úgy válaszolnának nem kevesen, hogy egy újabb élet. Nyilvánvaló, hogy ezt az egyre népszerűbbé váló gondolatot miért nevezem a halál megszépítésének. Ha a lelkem visszatér a földre egy újabb testben, lényegében azt jelenti, hogy van egy újabb dobásom. Több életem van, mint a Nintendóban is. Lelőnek, de visszajövök. Ez a reinkarnáció lényege sok felületes, nyugati embernek. Ezt azért kell hangsúlyozni, mert a reinkarnáció és a lélekvándorlás cseppet sem ezt jelenti a hinduizmusban, vagy buddhizmusban (ahonnan modernkori nyugati elterjedése kiindult, bár az ókori Görögországban sem ismeretlen, ahonnan tovaterjedt a római gondolkodásba, ugyanakkor nem lett domináns; Alison Morgan 110-111.)

A hinduizmus és buddhizmus (nem egyező) gondolkodása szerint a lélek halál utáni újra testet öltése nem jó hír. Az újraszületés az újrameghalást hordozza magában. A megváltás lényege éppen a kiszabadulás az élet-halál-újabb élet elkeserítő köreiből. Az étellel szenvedés jár, a szabadság az élettől való megszűnés. Az újratestetöltés tehát nem más, mint annak a bizonyítéka, hogy az illető még nem jutott el a szenvedés és illúzió végtelennek tűnő köreiből való kiszabadulásra.

Milyen visszás ez a halált megszépítő stratégia. Ami kényelmesnek tűnik, azt felvette a nyugati emberek egy része, úgy, ahogy neki tetszik. Gyakran megpróbálja mindezt összekötni a keresztyénséggel is. A Bibliában homályos helyekre támaszkodva próbálnak érvelni azzal kapcsolatban, hogy a Biblia is tanítja a lélekvándorlást. Most többre nincs lehetőségem, mint arra rámutatni, hogy a bibliai vallások (zsidó, keresztyénség) tanítása a halál utáni eseményekről összeegyeztethetetlen a lélekvándorlással. Hiheti ma valaki ez utóbbit, csak egyet ne állítson: Jézus Krisztus is ezt tanította.

Halálközeli élmények. A halál megszelídítésének egy másik formája. Nyilvánvaló, hogy itt nem tudatos programról van szó, hiszen a HKÉ-et senki sem maga választja. Mintegy összefoglalásként a következőket kell megemlíteni erről a tapasztalatról.

Az élmény összetevői így írhatók le: "Meghallják a halál hírért, áthaladnak egy sötét alagúton, miközben furcsa zajt, vagy zenét hallanak. Az alagút végén a testükön kívül érzik magukat,

találkoznak halott rokonaikkal, majd látnak egy nagy fényességet. Sokan ezt valami magasabbrendű lénynek tartják, amit később a saját vallásuk szerint azonosítanak, ez a fénylő lény rendkívüli szeretetet áraszt. Kérdéseket kapnak, újra látják az életüket, és a végén a lény visszaküldi őket." (Az alagút végén a testükön kívül érzik magukat, Magyar Nemzet, 1999. ápr. 8.)

Ma már tudományosan elfogadott, hogy a HKÉ nem nevezhető álomnak, hallucinációnak, és teljességében nem magyarázható a tudomány eszközeivel. Ugyanakkor az is bizonyított, hogy nem függ össze az előzetes vallásosság meglétével, vagy hiányával, általános tapasztalat, azaz előfordult az ókorban is, és nem csak a nyugati világra korlátozódik. (Az alagút...; Morgan, 75-82).

A HKÉ következményeit is vizsgálják. Ezeket az alábbiakban foglalhatjuk össze: megváltozott énkép (küldetéstudat), és megváltozott istenkép (létezik!, szerető fénylő), legfőképpen: megváltozott hozzáállás a halálhoz.

Ez utóbbi az, amire szeretném felhívni a figyelmet. A HKÉ-ek népszerűsítése kapcsán kialakul egy kép sokakban: a halál valami csodálatos, a halál jóbarát, hiszen sokkal jobb volt "odaát". A HKÉ-t átéltek emberek elmondják, hogy milyen rossz volt, amikor visszatértek testükbe. Többé nem félnek a haláltól. Mire következtessünk ebből? Ne féljünk a haláltól, hiszen tudjuk, hogy jóbarát, megszépítettük. De két kérdést kell feltenni ezen a ponton:

Mi van azon - kevesek - élményével, aki a HKÉ-ben nem pozitívat, csodálatosat éltek meg, hanem valami félelmeteset és borzalmasat? Kétségen kívül vannak olyan dokumentált esetek is, amelyekben a sötétség, üresség, magány, félelem képei dominálnak (Morgan, 78.). Ha a pozitív élményeket átéltek beszámolóikra úgy tekint valaki, mint amelyek tényleg elmondanak valamit arról, hogy mi van a halál után, ezeket indokolatlan - és ostobaság - lenne figyelmen kívül hagyni.

Ugyanakkor mennyire tekinthetjük valóságos híradásnak a túlvilágról a HKÉ-t? Halálközeli élményről beszélünk. Bizonyos, hogy a valóságot írják le (nem az élmény valóságát kérdőjelezem meg, hanem azt, hogy ez az élmény a halál utáni realitást foglalja magában)? És vajon adhat-e mások halálközeli élménye bizonyosságot nekünk a halál utáni léttel kapcsolatban? Könnyebb-e az ő beszámolóikra támaszkodnunk, amikor saját meggyőződésünket alakítjuk ki, mint valaki más szavaira? Tovább jutunk-e ezekkel a próbálkozásokkal, mint a feltámadt Jézusról szóló beszámolókkal?

Az a benyomásom, hogy mindazok, akik a halál tagadásának vagy a halál megszépítésének valamely módját választják, soha nem jutnak el arra a bizonyosságra, amelyről a húsvéti evangéliumban olvastunk. Keresésük, vagy éppen menekülésük érthető, még talán nem is megvetendő, de mégis kevés, hiábavaló. Az elbizonytalanodásban, a halál tagadása vagy éppen megszépítése közepette, egy harmadik alternatívára szeretnék mutatni. Ez a halál legyőzésének bizonyossága, amely egy történelmi személyhez, a Názáreti Jézushoz kapcsolódik.

II. Meggyőződésre jutás

A résztvevők nem vártak semmit. A bibliai beszámolók kiindulópontja az, hogy az események résztvevői, Jézus kivételével, nem vártak semmit, ami a feltámadás csodáját csak meg is közelítette volna. Az asszonyok, akik jelen voltak Jézus kivégzésénél, majd sírba helyezésénél is, azért mennek vasárnap hajnalban, az ünnep elmúltával, a sírhoz, hogy megkenjék Jézus testét (Mk. 16.1, Lk. 24.1). Erre ugyanis a pénteken beálló ünnep miatt már nem volt lehetőségük, de fontosnak tartják, hogy megadják a halottak a végtisztességet. A tanítványok szintén nem vártak arra, hogy valami történni fog, és az események egészen más fordulatot vesznek. A bibliai beszámolók félelemmel teli és elcsüggedt, reményvesztett, megtépázott és szétzilált csapatként mutatják be őket. A vallásos vezetők, akik Jézus kivégzését levezényelték, utaltak arra, hogy „ez a csaló még életében azt mondta: Három nap múlva feltámadok” (Mt. 27.63kk), de ez csak arra készítette őket, hogy őriztessék a sírt, „nehogy tanítványai odamenjenek és ellopják őt, aztán azt mondják a népnek: feltámadt a halottak közül.” Csalásra gyanakodtak, de az, hogy Jézus, akit eredményesen eltettek láb alól visszajön, meg sem fordult a fejükben. A halottak nem szoktak feltámadni.

A sír üres – a holttest eltűnt. Az egész feltámadási történetnek ez az egyik kulcspontja. Hol van a halott? Az örök jelentik a történeteket a főpapoknak, amiben nyilvánvalóan nem csak az hangzott el, hogy a sír üres, hanem az is, hogy egy félelmetes jelenés történt, amit a szentíró úgy fogalmaz, hogy az Úr angyala jelent meg. Mindenesetre a barlangsírt ajtaja kitérült, és bent nem volt sem halott, sem élő. A vezetőség összegyűlt tanácskozni, és úgy határoztak, lefizetik az öröket, hogy

azt hazudják, elaludtak, és közben a tanítványok ellopták a testet. Inkább vállalják a felelősséget, hogy éjjel elaludtak, - de majd mi segítünk! – mint hogy bármi kiszűrődhessen az igazságból. Figyeljük meg: akik az imént csalást kiáltottak, és óvintézkedéseket tettek, azok most maguk csálnak. Rabjai félelmüknek, rabjai érdekeiknek, hatalmuknak, befolyásuknak, és inkább engedik el a fülük mellett az örök beszámolóját egy csodáról, semmint készek lennének megnyílni az igazság előtt. Inkább figyelmen kívül hagyják az őket elérő jelet a halál legyőzéséről, semmint feláldoznák meglévő pozíciójukat, vagy szembenéznének önmagukkal. Ebben az erőlködésben fel sem tűnik nekik a hazugság nevetséges volta: ha az örök aludtak, honnan tudták volna, hogy hogyan tűnt el a holttest? És tényleg nem ébredtek volna fel, amikor a mázsás követ a sírfosztogató kommandó félrehengeríti? A sír üres, a jel valóságos, de ők nem indulnak el abba az irányba, amerre az mutat.

A feltámadott megjelent. Ha senki nem lopta el a testet, és az nincsen a sírban, akkor nem marad más lehetőség, mint hogy váratlan esemény, csoda történt: Jézus feltámadt. De egy ilyen logikai levezetés a legtöbbszörnek – akkor is, ma is – kevés a meggyőződéshez. Figyeljük meg, mit történt az asszonyokkal, és mi játszódott le a tanítványokban.

Amikor az asszonyok megjelentek a sírnál, „*az Úr angyala leszállt a mennyből ... Tekintete olyan volt, mint a villámlás, és ruhája fehér, mint a hó.*” A látvány lehangoló. Az isteni valóságból jelent meg valami, aminek az asszonyok tanúi voltak. A mennyei követ meg is szólal: „*Ti ne féljétek! Mert tudom, hogy a megfeszített Jézust keresitek. Nincsen itt, mert feltámadt, amint megmondta. Jöjjetek, nézzétek meg azt a helyet, ahol feküdt.*” Mindezek után az asszonyok félelemmel és nagy örömmel futottak, hogy elmondják a hírt a tanítványoknak. A meggyőződésre jutás folyamatában figyelünk az asszonyok érzéseire. Félelem és öröm. Amikor isteni kijelentés részesei lettek, elborította őket a félelem. Félelem nélkül hogyan lehetnének egy ilyen esemény részesei? Isteni követ szól hozzájuk, isteni erők szele suhintja meg őket. Ugyanakkor betelik a szívük örömmel: feltámadt az, akit szerettek, és akit siratni jöttek ide. Az isteni követ jó hírt hoz. Az mondja, hogy legyőzött a halál. Hogy van valaki, akinek életében nem a halálé az utolsó szó. Félelem és öröm együtt – mert ez lehetetlen, de hasonlóan az is, ahogy szembetalálják magukat egy isteni dicsőséget hordozó, ragyogó fehérségű, villámló, égő tekintető angyallal. Igen, a halottak nem támadnak fel, ezt ők is tudják – de itt valami olyan történik, ami elől nem térhetnek ki.

Gondoljátok el, mi lett volna, ha egy temetési vállalkozó fogadja őket. Szürkébe felöltözve, a követ a megfelelő technikával elhengerítve, szenttelen hangon közli ugyanezt a hírt. Mit éreztek volna az asszonyok? Félelem, öröm? Dehogysis! Harag, bosszankodás, undor, szomorúság. A hírt az esemény, az angyali jelenés igazolja. Betört a csoda, betört az e világon túli a szívükbe.

Amint szaladnak a tanítványokhoz, mintegy felvillanyozódva, szembejön velük Jézus. „*Ők pedig odamentek hozzá, megragadták a lábát, és leborultak előtte.*” Arcra borulva fekszenek az előtt, akinek néma és hideg testét ők kísérték a sírba. És íme, most él, beszél és cselekszik.

A húsvéti hitrejutás történetének ugyanezeket a titokzatos, rejtélyes és túlradó vonásait figyelhetjük meg a tanítványokkal kapcsolatosan is. Az asszonyok, Jézus rendelése szerint, hírül adják a tanítványoknak, hogy mit éltek át, valamint azt, hogy Jézus előttük megy Galileába, és ott fogják meglátni őt.

A tanítványok újtjáról, reakcióiról Máté nem tudósít. Csak annyit olvasunk, hogy elmentek arra a helyre, amit Jézus parancsolt nekik. „*Amikor meglátták őt, leborultak előtte, pedig kétségek fogták el őket.*” Látták azt, aki meghalt – és ők is, hasonlóan az asszonyokhoz, úgy borultak elé a földre, mint Isten elé. Látták Jézust holtan, és most közeledik hozzájuk élve. Nem volt más lehetőségük, mind földrehullani az élet fejedelme előtt. Azért, mert ilyen nincs, és ha mégis van, az előtt csak meghajolni lehet. És ezzel együtt kétségek fogták el őket. Ha valamiért igaz ez a beszámoló, ezért a fél mondatért igaz. Ha valaki kitalálta volna, hogyan viselkedtek a tanítványok, amikor a feltámadott Jézussal találkoztak, ha valaki jóval később azért írta volna ezeket, hogy megtámogassa a terjedő kereszténységet, biztosan nem találja ki, hogy a döntő pillanatban azok, akik a hit továbbadói lesznek, kételkedtek. De az egész esemény olyan titokzatos, olyan felfoghatatlan, hogy az imádattal együtt megjelenő kételkedés teszi éppen hitelessé. A kételkedés nem azt jelentette, hogy egyesek nem hittek közülük, hanem azt, hogy bizonytalanság, hezitálás volt bennük, időre volt szükségük, hogy a feltámadás valóságát befogadják. És amikor ott vannak, Jézus előtt leborulva, öröm, hit, és kételkedés közepette, egyszer csak hallják: „*Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.*” A bizonyosság pedig szétáradt és növekedett bennük, mígnem olyan hatalmassá vált, hogy később az életüket adták Jézusért.

Mi van a halál után? Ki mondja ki feletted az utolsó szót?

Ez a titok, félelem, kétség, öröm, aggodalom - itt van most benned, amikor Isten népe magasztalja Jézust, a feltámadottat. Nem egy száraz beszámolót hallottál. Nem egy halott tradíciót ápoló közösségben vagy. Ma többen átérezted, amit az első húsvét résztvevői is éreztek, mert különös módon, Jézus maga van itt. Jézus „suhintott meg” téged a halál legyőzésének valóságával, az ő halált legyőző erőivel. Mi van a halál után? Kie a legfőbb hatalom? Mire teszed le ma a voksodat? Mit és kit engedsz közel magadhoz?

A tanítványok *„amikor meglátták őt, leborultak előtte, pedig kétségek fogták el őket.”* Jézus hozzájuk lépett, és így szólt: *„Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.”* És azon a napon minden újjá lett! Ámen!